

واکاوی میزان رعایت رفتارهای مدنی تحصیلی توسط دانشجویان پرستاری

سیده سارا افرازنده^۱، بتول پورابولی^۲، سکینه سبزواری^{۳*}

^۱ کارشناس ارشد، مربی، دانشکده پیراپزشکی و بهداشت فردوس، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران

^۲ استادیار، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

^۳ استادیار، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

* نویسنده مسئول: سکینه سبزواری، استادیار، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان،

کرمان، ایران. تلفن: ۹۱۳۳۴۱۹۹۲۱-۹۸+، ایمیل: s_sabzevari@kmu.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۰۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱۲/۲۶

چکیده

مقدمه: در هر عرصه‌ای که انسان دست به رفتار و فعالیت می‌زند، بدون تردید اخلاق و ارزش‌های اخلاقی سهم قابل توجهی را در جهت دهی رفتار وی ایفا می‌کنند. رفتارهای مدنی-تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که ماهیتی ارادی و اختیاری دارند، جنبه رسمی و تعریف شده در شرح اعمال و رفتارهای تحصیلی دانشجویان ندارند، ولی به واسطه تعامل جویی اجتماعی انسان، همراه با انگیزه‌های نوع دوستی، یاری‌رسانی، مشارکت فراتر از نقش‌های رسمی و مشارکت در اجرای قوانین، مقررات و رسوم آموزشی به مرحله اجرا در می‌آیند. پژوهش حاضر با هدف واکاوی میزان رعایت رفتارهای مدنی-تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان اجرا شده است.

روش کار: در این مطالعه توصیفی-تحلیلی، نمونه پژوهش شامل ۲۹۰ نفر از دانشجویان، دانشکده پرستاری مامایی رازی دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال ۱۳۹۴ بودند. نمونه‌گیری به شیوه سرشماری انجام شد. ابزار مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش پرسشنامه رفتارهای مدنی تحصیلی (ECBQ) بود. پرسشنامه‌ها بین دانشجویان توزیع و به روش خود اظهاری تکمیل گردید. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آمار توصیفی و تحلیلی (ضریب همبستگی پیرسون، تی مستقل، ANOVA) در نرم افزار SPSS 18 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نمره رفتارهای مدنی-تحصیلی دانشجویان با میانگین $(7/37 \pm 64/66)$ در سطح مطلوب قرار داشت بین نمره رفتارهای مدنی-تحصیلی با متغیر سن ($P = 0/001$) ارتباط مثبت و معناداری مشاهده شد، همچنین بین نمرات رفتارهای مدنی دختران و پسران ($P = 0/001$)، و مجردین و متأهلین ($P = 0/001$) تفاوت آماری معنی‌داری مشاهده شد.

نتیجه‌گیری: آموزش عالی نیازمند افزایش تمرکز روی آموزش اخلاق در برنامه‌ها و پروژه‌های علمی برای دانشجویان می‌باشد. با توجه به نتایج مطالعه انجام شده. اگر اعتقادات مذهبی و رفتارهای مدنی در کنار هم تقویت شوند، ممکن است که قادر به تربیت کارمندان بهتر در آینده باشیم.

کلیدواژه‌ها: رفتارهای مدنی تحصیلی، دانشجویان، پرستاری

تمامی حقوق نشر برای انجمن علمی پرستاری ایران محفوظ است.

مقدمه

مدنی‌انگه که در دانشجویان و دانش‌آموزان مطالعه می‌شود لازم است تحت عنوان اختصاصی رفتارهای مدنی تحصیلی اشاره و بررسی شود. در نگاه جزئی رفتارهای مدنی-تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که ماهیتی ارادی و اختیاری دارند، جنبه رسمی و تعریف شده در شرح اعمال و رفتارهای تحصیلی دانشجویان یا دانش‌آموزان ندارند، ولی به واسطه تعامل جویی اجتماعی انسان، همراه با انگیزه‌های نوع دوستی،

رفتارهای مدنی که با گذاشتن بشره جوامع مدنی به وجود آمده‌اند از دیرباز محور توجه صاحب‌نظران و پژوهشگران عرصه‌های مختلف جامعه‌شناسی و روانشناسی قرار گرفته‌اند (۱) علیرغم اینکه نکات مورد تاکید در حوزه رفتارهای مدنی، اغلب برای محیط‌های کار طرح و بسط یافته‌اند با این حال، شرایط و محیط‌های تحصیلی نیز زمینه لازم را برای درگیر شدن افراد در چنین رفتارهایی دارا هستند (۲). رفتارهای

دانشکده‌های پرستاری می‌شوند که تعدادی از این صفات می‌تواند مثبت و تعدادی نیز می‌تواند منفی باشد. اعتقادات و اعمال اخلاقی یک مسئله مهم برای مربیان پرستاری است، زیرا یکی از اهداف مهم آموزش تربیت دانشجویانی است که از لحاظ اخلاقی در سطح مناسبی باشند (۱۶). با توجه به اهمیت رفتار مدنی در افزایش عملکرد فردی، تیمی و سازمانی مهم است که مداوم در جستجوی راههای افزایش رفتار مدنی در بین دانشجویان باشیم تا آنها را برای مواجهه با آینده کاریشان آماده کنیم (۹).

اخلاق و ارزش‌های اخلاقی سرچشمه بسیاری از رفتارها و کنش و واکنش‌های انسان در عرصه‌های مختلف است که از فطرت خداجوی انسان‌ها نشأت می‌گیرد (۵) بنیان نظری رابطه بین اخلاق تحصیلی با رفتارهای مدنی-تحصیلی، از طریق مدل رفتار برنامه ریزی شده تبیین پذیر است (۱۷). بر اساس الگوی رفتار برنامه ریزی شده آیزن، نگرش نسبت به یک رفتار، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری ادراک شده، سه عنصر اصلی برای ایجاد قصد و نیت رفتاری محسوب می‌شود هاردینگ و همکاران گزارش کرده‌اند که گرایش به ارزش‌های اخلاقی پیش بینی کننده تمایل به رفتارهای مثبت (نظیر رفتارهای مدنی تحصیلی) هستند (۱۸).

رعایت اخلاق در برخی مشاغل نظیر حرفه پرستاری که به صورت مستقیم با جان انسان هاسروکار دارد، دارای اهمیت مضاعف است. اخلاق حرفه‌ای در این حوزه به صورت کاربردی در عمل کادر پزشکی و حوزه تصمیم‌گیری وارد می‌شود و تنها به بیان صفات پسندیده، یا نحوه برخورد با بیمار و تدوین قوانین آداب و معاشرت طبیب نمی‌پردازد. دانشگاه بستر مناسبی برای شکل‌گیری رفتارهای انسانی است و دوره دانشجویی بهترین زمانی است که علاوه بر آموزش علوم و مهارت‌ها، اصول و شیوه کاربست اخلاق حرفه‌ای نیز فراگرفته می‌شود. با توجه به نکات ذکر شده پژوهش حاضر با هدف واکاوی میزان رعایت رفتارهای مدنی-تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان اجرا شده است.

روش کار

در این پژوهش توصیفی تحلیلی، جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان، دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان بودند. نمونه‌گیری به روش سرشماری صورت گرفت. جهت جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه رفتارهای مدنی تحصیلی (Educational Citizenship Behavior Questionnaire) که قبلاً توسط گل پرور (۱۳۸۹) طراحی و به کار گرفته شده بود، استفاده شد (۵). پرسشنامه مورد ارزیابی مجدد قرار گرفت و گویه‌هایی که مشابهت بالایی داشتند حذف شدند. روایی پرسشنامه توسط ۱۰ نفر از اساتید محترم دانشکده پرستاری مامایی رازی مورد تأیید قرار گرفت. جهت تأیید پایایی پرسشنامه ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. که میزان آن ۰/۸۷ بود. پرسشنامه رفتارهای مدنی-تحصیلی شامل ۱۸ گویه در مقیاس لیکرت از همیشه (۵ امتیاز) تا هرگز (۱ امتیاز) بود. پرسشنامه شامل سه حیطه یاری‌رسانی و مشارکت، پای بندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه می‌باشد. حیطه یاری‌رسانی و مشارکت دارای ۶ گویه (۳۰-۶ امتیاز)، حیطه پای بندی به قواعد دارای ۹ گویه (۴۵-۹ امتیاز) و حیطه برقراری روابط صمیمانه با ۳ گویه (۱۵-۳ امتیاز) بود. آلفا کرونباخ محاسبه شده برای حیطه‌ها به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۴ و ۰/۶۶ بود. جهت محاسبه امتیاز هر حیطه نمره سؤالات با یکدیگر جمع و تقسیم بر تعداد سؤالات آن حیطه شد. جمع‌آوری داده‌ها با مراجعه حضوری به کلاس درس دانشجویان و به روش خوداظهاری صورت گرفت.

یاری‌رسانی، مشارکت فراتر از نقش‌های رسمی و مشارکت در اجرای قوانین، مقررات و رسوم آموزشی به مرحله اجرا در می‌آیند (۳). رفتارهای مدنی تحصیلی، رفتارهایی داوطلبانه، انسان‌دوستانه، ارزشی و اخلاقی است که اغلب بدون چشم‌داشت، توسط دانشجویان یا دانش‌آموزان به مرحله اجرا در می‌آید (۴، ۵). شواهد نشان می‌دهد که رفتار مدنی وسیله‌ای برای جلوگیری از عدم صداقت دانشجویان و همچنین بهبود عملکرد علمی آن‌ها می‌باشد. دانشجویان، نیروی انسانی آینده سازمان‌ها هستند. بنابراین برای دانشجویان در مؤسسات آموزش عالی رسیدن به سطح برتر عملکرد تحصیلی به اندازه حفظ ارزش‌ها، اخلاق و رفتارهای مثبت اهمیت دارد. دانشکده محیطی است که در آن علاوه بر اینکه اساتید به ترویج دانش می‌پردازند، دانشجویان نیز در پاسخ به انتظارات آموزشی اساتید فعالیت می‌کنند (۶). دانشجویی که به موسسه آموزشی خود تعهد دارد، تمایل دارد ارزش‌های موسسه را بشناسد، فعالانه در فعالیت‌ها شرکت کند و از این رو ممکن است رفتار مدنی را بروز دهد (۷).

نتایج مطالعه Ehtyar و همکاران (۲۰۱۰) نشان داد که انجام دادن رفتارهای مدنی می‌تواند به موفقیت تحصیلی بیشتر دانشجویان منجر شود (۸) Khalid و همکاران (۲۰۱۳) نیز به این نتیجه رسیدند که به طور کلی احتمال درگیر شدن افراد با وابستگی مذهبی بیشتر، در رفتارهای مدنی بیشتر است (۹). رضایی استخریویه (۱۳۹۳) نیز مطالعه‌ای توصیفی تحلیلی با عنوان "بررسی ارتباط سلامت معنوی و رفتارهای مدنی تحصیلی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمان" انجام داد. یافته‌های پژوهش نشان داد که هر چه سلامت معنوی بالاتر باشد احتمال درگیر شدن دانشجویان در رفتارهای مدنی بالاتر است (۱۰). یافته‌های مطالعه نصیری و لیک بنی و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که وضعیت رفتارمدنی تحصیلی و اثربخشی آموزشی دانشجویان بالاتر از خدمت‌مستقیم می‌باشد. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه بیانگر آن شد که از بین مؤلفه‌های رفتارهای مدنی تحصیلی، مؤلفه‌های پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه بیشترین تأثیر را در پیش بینی اثر بخشی آموزشی دارند (۱۱) از طرفی مطالعاتی از جمله Allison و همکاران (۲۰۰۱) دریافتند که در عرصه دانشگاهی، رفتار مدنی ارتباط مثبتی با موفقیت تحصیلی و بهره‌وری دانشجویی دارد (۱۱). Hoy & DiPaola (۲۰۰۵) رابطه معنی‌داری بین رفتار مدنی و موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستان بدست آوردند (۱۲). Kernodle & Noble (۲۰۱۳) در مقاله ادراکی خود به این نتیجه رسیدند که تأکید بیشتر بر رفتار مدنی می‌تواند به ارتقاء تحصیلی دانشجویان منجر شود (۱۳). رفتارهای مدنی در هر عرصه و محیطی که باشند، پیشایندها و پیامدهایی دارند. از مهمترین پیشایندهایی که تاکنون برای درگیر شدن افراد در رفتارهای مدنی از آنها یاد شده، عدالت و اخلاق است (۲). اگرچه بسیاری از مؤسسات آموزش عالی رفتار مدنی را به عنوان یک موضوع مهم آموزشی برای دانشجویان در برنامه درسی‌شان گنجانده‌اند. اما تحقیق در مورد میزان استفاده دانشجویان از رفتار مدنی محدود است (۱۴). از میان انواع دانشگاه‌ها ورشته‌های متعددی که در دنیا وجود دارد، دانشگاه‌های علوم پزشکی به خاطر موقعیت استراتژیکی که در تمام دنیا دارند، اغلب محل کشمکش اصلی بر سر مفاهیم اولیه‌ی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... بوده‌اند و همیشه اندیشمندانی از دانشگاه‌های علوم پزشکی به چنین حوزه‌هایی وارد و منشأ تحولات بزرگی شده‌اند (۱۵). دانشجویان پرستاری با یک سری ارزش‌ها، عقاید و اخلاقیات شخصی وارد

مامایی بودند. تعداد ۲۱۳ نفر از دانشجویان در مقطع کارشناسی، ۶۹ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۸ نفر در مقطع دکترا در حال تحصیل بودند. اکثریت دانشجویان مجرد (۰/۶۶/۶) و بومی (۰/۶۶/۲) بودند.

نمره رفتارهای مدنی- تحصیلی دانشجویان بین (۸۵-۳۵) با میانگین (۶۶/۶۴ ± ۷/۷۳) در سطح مطلوب قرار داشت (حد اکثر نمره پرسشنامه ۹۰) (جدول ۱).

همچنین در بررسی میزان همبستگی حیطه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی تحصیلی بین حیطه یاری رسانی و مشارکت با حیطه پای بندی به قواعد ارتباط مثبت و معناداری مشاهده شد (P = ۰/۰۰۱).

بین نمره رفتارهای مدنی- تحصیلی با متغیر سن (P = ۰/۰۰۱) ارتباط مثبت و معنا داری مشاهده شد، همچنین بین نمرات رفتارهای مدنی دختران و پسران (P = ۰/۰۰۱)، و مجردین و متأهلین (P = ۰/۰۰۱) اختلاف آماری معنا داری مشاهده شد. اما بین نمرات رفتارهای مدنی- تحصیلی بر اساس متغیرهای رشته تحصیلی، مقطع و ترم تحصیلی، و بومی بودن دانشجویان تفاوت معنی داری مشاهده نشد (جدول ۲).

اهداف مطالعه و روش کار به صورت کامل برای شرکت کنندگان توضیح داده شده و رضایت شفاهی جهت مشارکت در تحقیق از آنان گرفته شد. همچنین به شرکت کنندگان اطمینان کامل جهت بی نام بودن پرسشنامه‌ها و محرمانه بودن اطلاعات داده شد. معیار ورود به مطالعه گذراندن حداقل یک ترم تحصیلی بود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس اهداف مطالعه توسط نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ و با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی (توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و تحلیلی (آزمون‌های تی مستقل، ANOVA و ضریب همبستگی پیرسون) انجام شد.

یافته‌ها

از ۲۹۰ نفر دانشجویی که در این پژوهش شرکت کردند، ۲۱۸ نفر (۷۵/۲٪) زن و بقیه مرد بودند. طیف سنی شرکت کنندگان در مطالعه ۱۸ تا ۵۲ سال و میانگین سنی ۲۳/۴۲ ± ۵/۷ سال بود. از نظر رشته تحصیلی ۱۹۷ نفر (۶۷/۹٪) دانشجوی رشته پرستاری و ۹۳ نفر (۳۲/۱٪) دانشجوی رشته

جدول ۱: میانگین حیطه‌های رفتارهای مدنی تحصیلی در دانشجویان

حیطه‌ها	میانگین ± انحراف معیار	حد پایین و بالا
یاری رسانی و مشارکت	۵/۱۵ ± ۲۲/۶۴	۶-۳۰
پای بندی به قواعد	۷/۷۸ ± ۳۵/۲۳	۹-۴۵
برقراری روابط صمیمانه	۱/۹۴ ± ۸/۷۴	۳-۱۵
نمره کل	۶۶/۶۴ ± ۷/۷۳	۱۸-۹۰

جدول ۲: بررسی ارتباط نمره رفتارهای مدنی- تحصیلی دانشجویان با ویژگی‌های فردی آنان

متغیر	میانگین ± انحراف معیار	آماره آزمون	P-Value
سن	۲۲/۴۲ ± ۵/۷۰	r = ۰/۱۹	۰/۰۰۱
جنسیت		t = -۴/۰۷	۰/۰۰۱
زن	۶۷/۹۱ ± ۱۰/۷۰		
مرد	۶۲/۷۵ ± ۸/۸۱		
رشته		t = -۱/۳۷	۰/۱۷۶
پرستاری	۶۶/۰۵ ± ۱۰/۳۶		
مامایی	۶۷/۸۶ ± ۱۰/۷۰		
بومی بودن		t = -۰/۵۳	۰/۵۹
بومی	۶۶/۳۸ ± ۹/۹۰		
غیر بومی	۶۷/۱۱ ± ۱۱/۵۸		
وضعیت تأهل		t = -۳/۲۷	۰/۰۰۱
مجرد	۶۵/۱۷ ± ۹/۸۸		
متأهل	۶۹/۵۳ ± ۱۱/۰۹		
مقطع تحصیلی		F = ۱/۳۶	۰/۲۵۸
کارشناسی	۶۶/۱۱ ± ۱۱/۱۶		
کارشناسی ارشد	۶۷/۷۱ ± ۸/۶۱		
دکترا	۷۱/۱۲ ± ۲/۴۱		
ترم تحصیلی		F = ۱/۵۸	۰/۱۹۴
دوم	۶۵/۴۵ ± ۷/۶۳		
چهارم	۶۶/۲۳ ± ۷/۱۶		
ششم	۶۶/۳۵ ± ۱۱/۶۴		
هشتم	۶۹/۴۶ ± ۱۵/۶۸		

جدول ۳: شاخص‌های توصیفی گویه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی - تحصیلی

گویه‌ها	میانگین $\pm$ انحراف معیار
به دانشجویانی که مشکل درسی دارند دلگرمی و امید می‌دهم.	$1/03 \pm 3/52$
همیشه سعی می‌کنم به دانشجویان ضعیفی که مشکل درسی دارند، کمک کنم.	$1/00 \pm 3/50$
در دانشگاه حتی با دانشجویانی که دوست نیستم، صمیمانه برخورد می‌کنم.	$1/06 \pm 3/68$
در کلاس درس سعی می‌کنم، ساکت باشم تا همه بتوانند از کلاس استفاده کنند.	$0/98 \pm 4/04$
هرگاه یکی از دانشجویان درخواست کند که کتاب یا جزوه درسی‌ام را در اختیار او قرار دهم اینکار را می‌کنم.	$0/947 \pm 4/10$
در محیط دانشگاه ترجیح می‌دهم همیشه با دوستانم باشم تا با دیگران.	$0/987 \pm 2/01$
در زمان تشکیل کلاسها اگر در راهرو باشم، ساکت می‌مانم تا مزاحم کلاسهای دیگر نشوم.	$2/612 \pm 3/83$
وقتی در دانشگاه تنها هستم با کسی گفتگو و تعامل نمی‌کنم.	$1/226 \pm 3/04$
کارهای فردی را نسبت به کارهای جمعی ترجیح می‌دهم.	$1/151 \pm 3/05$
به دانشجویانی که برای رفع مشکلات درسی‌شان از من درخواست کمک می‌کنند، یاری می‌رسانم.	$3/14 \pm 4/15$
به دانشجویانی که در کلاس موقع درس دادن استاد حرف می‌زنند، محترمانه تذکر می‌دهم.	$1/09 \pm 3/12$
آنچه خودم یاد می‌گیرم را راحت به دیگر دانشجویان در دانشگاه یاد می‌دهم.	$0/88 \pm 3/88$
در دانشگاه همیشه با دانشجویان و اساتید محترمانه برخورد می‌کنم.	$3/08 \pm 4/51$
دوست دارم استادان پس از ورود به کلاس دانشجویانی که به دلیل موجه تاخیر دارند را به کلاس راه بدهند.	$3/14 \pm 4/31$
وقتی کسی در دانشگاه به من بی احترامی می‌کند، محترمانه به وی تذکر می‌دهم.	$0/98 \pm 3/60$
همیشه سروقت خود را به کلاس می‌رسانم تا مزاحم دیگران نشوم.	$3/14 \pm 4/25$
با کسانی که از آنها خوشم نمی‌آید هم محترمانه برخورد می‌کنم.	$3/15 \pm 3/04$
همیشه به نظر دیگر دانشجویان و اساتید حتی اگر مخالف نظرم باشد، احترام می‌گذارم.	$0/94 \pm 3/94$

تحصیلی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان بود که با یافته مطالعه حاضر همخوانی دارد (۱۰).

همچنین بررسی میانگین پاسخگویی به گویه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی - تحصیلی نشان دهنده این مطلب است که دانشجویان در پاسخگویی به گویه "در محیط دانشگاه ترجیح می‌دهم که همیشه با دوستانم باشم تا با دیگران" با میانگین $2/01$ ، پایین‌ترین سطح نمره و در پاسخگویی به گویه، "در دانشگاه همیشه با دانشجویان و اساتید محترمانه برخورد می‌کنم" با میانگین $4/51$ ، بیشترین نظرات موافق را داشته‌اند. نتایج مطالعه رضایی استخرویه (۲۰۱۴) که با هدف تعیین رابطه سلامت معنوی و رفتارهای مدنی - تحصیلی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شد نیز دانشجویان بیشترین تاکید را روی برخورد محترمانه خود با اساتید و دانشجویان داشتند (۱۰).

نتایج مطالعه حاضر بیانگر این مطلب بود که با افزایش سن سطح رعایت رفتارهای مدنی تحصیلی نیز بالا می‌رود که با نتایج مطالعه رضایی استخرویه (۱۳۹۳) که نشان دهنده افزایش رعایت رفتارهای مدنی تحصیلی با افزایش سن بود نتایج مطالعه، Ehtyar (۲۰۱۰) که

بررسی میانگین پاسخگویی به گویه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی - تحصیلی نشان داد که دانشجویان در پاسخ به گویه "در محیط دانشگاه ترجیح می‌دهم، همیشه با دوستانم باشم تا با دیگران" با میانگین $2/01$ ، پایین‌ترین سطح نمره و در پاسخ به گویه "در دانشگاه همیشه با دانشجویان و اساتید محترمانه برخورد می‌کنم" با میانگین $4/51$ بیشترین نظرات موافق را داشتند (جدول ۳).

بحث

این پژوهش با هدف بررسی میزان رعایت رفتارهای مدنی تحصیلی توسط دانشجویان دانشکده پرستاری مامایی رازی دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ صورت گرفت. نتایج مطالعه حاضر نشان داد، وضعیت رفتارهای مدنی - تحصیلی در حد مطلوب می‌باشد که با یافته‌های نصیری ولیک بنی (۲۰۱۴) مبنی بر سطح بالای رفتارهای مدنی - تحصیلی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه بوعلی سینا همدان همخوانی دارد (۱) همچنین یافته‌های مطالعه رضایی استخرویه (۱۳۹۴) بیانگر سطح بالای نمره رفتارهای مدنی -

تحصیل و طراحی برنامه‌های مداخله‌ای مناسب جهت جایگزینی ارزش‌های خوب در بین دانشجویان محقق کرد. این برنامه‌های آموزشی مداخله‌ای را می‌توان جهت تشویق و حمایت از رفتارهای مثبت از جمله اعتقادات مذهبی و رفتارهای مدنی طراحی و اجرا کرد. از این رو ارزش‌های اخلاقی باید هرچه سریعتر در عرصه تحصیل مورد توجه قرار گیرند و دانشگاهها باید به طور جدی برنامه‌های درسی مرتبط با اخلاق را به عنوان یک راه جایگزینی ارزش‌های مثبت در بین دانشجویان معرفی کنند (۹) در نتیجه با کاربرد رفتار مدنی، احتمال درگیر شدن دانشجو در یک تجربه کامل دانشگاهی افزایش می‌یابد (۲۴). و در نهایت با توجه به این که اینگونه رفتارها نیاز به آموخته شدن دارند و به آهستگی جایگزین می‌شوند، آماده کردن دانشجویان در فهم اهمیت رفتارهای مدنی در مراحل اولیه، به ما کمک می‌کند که حداقل، کارمندان بهتری را برای آینده تربیت کنیم.

نتیجه گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان دهنده مطلوب بودن سطح رفتارهای مدنی تحصیلی از دیدگاه دانشجویان پرستاری بود. با این وجود توجه بیشتر به ارزش‌های اخلاقی و قوانین مدنی و همچنین برنامه ریزی مداخلاتی در جهت تقویت هرچه بیشتر این رفتارها الزامی به نظر می‌رسد. از جمله محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به تک متغیره و توصیفی بودن مطالعه اشاره کرد. همچنین با توجه به گزارش خود فرد از میزان رعایت این رفتارها ممکن است میانگین نمره به صورت کاذبی بالا گزارش شده باشد. همچنین انجام مطالعات گسترده‌تر با استفاده از نمونه‌های معرف دانشگاه‌ها ورشته‌های مختلف تحصیلی و همچنین بررسی ارتباط آن با سایر متغیرها توصیه می‌شود.

سپاسگزاری

مقاله حاضر منتج از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش پرستاری و طرح پژوهشی با کد اخلاق شماره اخلاق k/۹۳/۳۷۸ مصوب کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی کرمان می‌باشد. از حمایت دانشکده پرستاری مامایی رازی و معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کرمان که در تصویب این مطالعه همکاری لازم را به عمل آورده و همچنین از تمامی دانشجویان و اساتید دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان که در اجرای این طرح همکاری نمودند تشکر و قدردانی می‌شود.

تضاد منافع

تضاد منافی در این مطالعه وجود نداشت.

References

- Nasiri Valaik Bani F, Gilani MAE. The relationship between social intelligence and academic social behavior and learning effectiveness graduate students Bu Ali Sina University in Hamedan. J New Approach Educ Admin. 2014;5(1):175-88.
- Baker TL, Hunt TG, Andrews MC. Promoting ethical behavior and organizational citizenship behaviors: The influence of corporate ethical values. J Bus Res. 2006;59(7):849-57. DOI: [10.1016/j.jbusres.2006.02.004](https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2006.02.004)

نشان داد رفتار مدنی سازمانی دانشجویان با افزایش سن، بالاتر می‌رود همچونانی دارد (۸). شاید علت این امر این باشد که با افزایش سن و کاهش هیجانات سنین جوانی و درگیر شدن افراد با مسائل کاری سطح رعایت رفتارهای مدنی تحصیلی در آنها بالا می‌رود. سطح رفتارهای مدنی تحصیلی در دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر بالاتر بود ($P = 0/001$) که با نتایج مطالعه رضایی استخرویه (۱۳۹۳) مبنی بر بالاتر بودن سطح رفتارهای مدنی تحصیلی در دانشجویان دختر همچونانی دارد (۱۰). نتایج مطالعه Dargahi (۲۰۱۲) و همکاران با عنوان بررسی رفتارهای مدنی سازمانی در بین پرستاران ایرانی نشان دهنده وجود رابطه معنی دار بین جنسیت و رفتارهای مدنی سازمانی بود که با مطالعه ما همچونانی دارد (۱۹). اما با این وجود نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعه Justin (۲۰۱۳) که نشان داد رفتار مدنی سازمانی مردان بالاتر است و مطالعات Blanchard (۲۰۱۲) و Ehtyar (۲۰۱۰) که نشان دادند هیچ ارتباطی بین رفتار مدنی سازمانی براساس جنسیت وجود ندارد مغایر بودند (۸، ۲۰، ۲۱).

افراد متأهل نمرات بالاتری را در زمینه رفتارمدنی تحصیلی کسب کرده بودند که با نتایج مطالعه رضایی استخرویه (۱۳۹۳) همچونانی دارد (۱۰). نتایج مطالعه Dargahi (۲۰۱۲) و همکاران نیز نشان دهنده وجود رابطه معنی دار بین تأهل و رفتارهای مدنی سازمانی بود که با مطالعه ما همچونانی دارد (۱۹).

اگرچه بسیاری از مؤسسات آموزش عالی رفتار مدنی را به عنوان یک موضوع مهم آموزشی برای دانشجویان در برنامه درسی‌شان گنجانده‌اند. اما تحقیق در مورد میزان استفاده دانشجویان از رفتار مدنی محدود است (۱۴). به نظر می‌رسد که قوانین ادب و نزاکت، به دلیل خلق مدنیت ایجاد شده‌اند و ما به عنوان یک انسان، به شدت نیازمند مرز و محدوده هستیم. قوانینی که پیرامون رعایت ادب وضع می‌شوند، ممکن است که برای ما تا حدودی محدودیت ایجاد نمایند اما اگر از آنها استفاده کنیم، متوجه می‌شویم که احساس رضایت و راحتی بیشتری در شرایط جدید به ما دست می‌دهد. نحوه آشنایی در کنار رعایت طریقه آداب و معاشرت یک نسخه از پیش تعیین شده است و نشان می‌دهد که چگونه باید در مقابل دیگران ادب و نزاکت را رعایت کرد. در همان حالی که در حال آشنایی بیشتر با دیگران هستیم، می‌توانیم با آرامش کامل از این قوانین پیروی کنیم (۲۲). آموزش عالی نیازمند افزایش تمرکز روی آموزش اخلاق در برنامه‌ها و پروژه‌های علمی برای دانشجویان کارشناسی و تحصیلات تکمیلی می‌باشد (۲۳). اگر اعتقادات مذهبی و رفتارهای مدنی در کنار هم تقویت شوند، ممکن است که قادر به تربیت کارمندان بهتر در آینده باشیم. این هدف را می‌توان تا حدودی با ارزیابی سطح اعتقادات مذهبی و رفتار مدنی دانشجویان در حال

- Golparvar M, Javadian ZMM. Structural patterns related to educational equity and academic satisfaction, results, academic social behavior and academic fraud. Q New Idea Educ. 2011;7(1):87-104.
- Oplatka I. Going beyond role expectations: Toward an understanding of the determinants and components of teacher organizational citizenship behavior. Educ Admin Q. 2006;42(3):385-423. DOI: [10.1177/0013161X05285987](https://doi.org/10.1177/0013161X05285987)

5. Golparvar M. [The relationship between ethics and scientific educational justice by avoiding fraud]. *Q Ethic Sci Tech*. 2010;5(1, 2):57-68.
6. Esnard C, Jouffre S. Organizational citizenship behavior: Social valorization among pupils and the effect on teachers' judgments. *Eur J Psychol Educ*. 2008;23(3):255-74. DOI: [10.1007/BF03172999](https://doi.org/10.1007/BF03172999)
7. Christ O, van Dick R, Wagner U, Stellmacher J. When teachers go the extra mile: foci of organisational identification as determinants of different forms of organisational citizenship behaviour among schoolteachers. *Br J Educ Psychol*. 2003;73(Pt 3):329-41. PMID: [14672147](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/14672147/)
8. Ehtiyar VR, Aktas Alan A, Oemueris E. The role of organizational citizenship behavior on university student's academic success. *Tourism Hospital Manage*. 2010;16(1):47-61.
9. Khalid SA, Rahman NA, Madar ARS, Ismail M. Undergraduates' Organizational Citizenship Behavior: The Role of Religiosity. *Int J Acad Res Bus Soci Sci*. 2013;3(7):572. DOI: [10.6007/IJARBS/v3-i7/78](https://doi.org/10.6007/IJARBS/v3-i7/78)
10. Rezaee M. [The relationship between spiritual health and civil behavior among graduate students of Kerman University of Medical Sciences]. Kerman: Kerman University of Medical Sciences; 2014.
11. Allison B, Voss RS, Dryer S. Student classroom and career success: The role of organizational citizenship behavior. *J Educ Res*. 2001;76(5):282-8. DOI: [10.1080/08832320109599650](https://doi.org/10.1080/08832320109599650)
12. DiPaola MF, Hoy WK. Organizational citizenship of faculty and achievement of high school students. *High Sch J*. 2005;88(3):35-44. DOI: [10.1353/hsj.2005.0002](https://doi.org/10.1353/hsj.2005.0002)
13. Kernodle TA, Noble D. Organizational Citizenship Behavior: It's Importance In Academics. *Am J Bus Educ*. 2013;6(2):235. DOI: [10.19030/ajbe.v6i2.7688](https://doi.org/10.19030/ajbe.v6i2.7688)
14. Khaola P. Organisational citizenship behaviour within learning environments. *Int J Manage Educ*. 2008;7(1):73-80. DOI: [10.3794/ijme.71.219](https://doi.org/10.3794/ijme.71.219)
15. Maghsoodbaigi H, karimyar Jahromi M. Educational Justicein medical universities: challengesand strategies. *J Educ Ethics Nurs*. 2014;3(1):9-17.
16. Zirak M, Moghadasian S, Abdollahzadeh F, Rahmani A. The ethical development of Tabriz University of Medical Sciences Nursing student. *Med Ethics Hist Med*. 2012;4(4):45-55.
17. Wender W. Our university: Lying, cheating and stealing.southern Illinois university carbondale school of architecture, higher education policy commentary. 2010;49:1-30.
18. Harding TS, Finelli CJ, Carpenter DD, Mayhew M. Examining the underlying motivations of engineering undergraduates to behave unethically. *Material Eng*. 2006:53.
19. Dargahi H, Alirezaie S, Shaham G. Organizational citizenship behavior among Iranian nurses. *Iran J Pub Health*. 2012;41(5):85.
20. Justin A. Organizational citizenship behavior at catholic institutions of higher education: Effect of organizational commitment, interpersonal and system level trust: University of Iowa; 2013.
21. Blanchard A. Communication satisfaction, organizational citizenship behavior and the relationship to student achievement in high schools. Arizona Northern Arizona University; 2012.
22. Alinejad A, Kazemi A, Pishanang M. The relationship between organizational citizenship behavior and employee performance. *J Manage Stud*. 2014;97:23-73. DOI: [10.1016/j.sbspro.2015.10.117](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.10.117)
23. Armstrong MB, Ketz JE, Owsen D. Ethics education in accounting: Moving toward ethical motivation and ethical behavior. *J Account Educ*. 2003;21(1):1-16. DOI: [10.1016/S0748-5751\(02\)00017-9](https://doi.org/10.1016/S0748-5751(02)00017-9)
24. LeBlanc CJ. Characteristics Shaping College Student Organizational Citizenship Behavior. *Am J Bus Educ*. 2014;7(2):99. DOI: [10.19030/ajbe.v7i2.8468](https://doi.org/10.19030/ajbe.v7i2.8468)

A survey on the Educational Citizenship Behavior Observance by Nursing Students

Seyyedeh Sara Afrazandeh¹, Batool Pouraboli², Sakineh Sabzevari^{3,*}

¹ MS of Nursing, Instructor, Ferdows Paramedical School, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran

² Assistant Professor, School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

³ Assistant Professor, Nursing Research Center, Razi School of Nursing and Midwifery, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

* **Corresponding author:** Sakineh Sabzevari, Assistant Professor, Nursing Research Center, Razi School of Nursing and Midwifery, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran. Tel: +98-9133419921, E-mail: s_sabzevari@kmu.ac.ir

Received: 16 Mar 2016

Accepted: 28 Jan 2017

Abstract

Introduction: In every area of human activity, without a doubt, ethics and moral values have a significant role in directing behavior. Educational citizenship behaviors are voluntary and optional. Without formal aspects of students' behaviors, by social interaction, with a motivation of friendship, assistance, participation beyond the formal role and participation in the implementation of laws, regulations and training practices are implemented. This study aimed to analyze the educational citizenship behavior and factors affecting its implementation.

Methods: In this descriptive-analytical study, the sample included 290 students in Nursing and Midwifery School of Kerman University of Medical Sciences in 2015. Sampling by census method was conducted. The questionnaire of educational citizenship behaviors (ECBQ) was used for data gathering. The questionnaires were distributed and were completed by students. Data, using descriptive and analytical, statistical tests (Pearson's correlation coefficient, independent t-test, ANOVA) were analyzed in SPSS 18 software.

Results: The mean score of the educational citizenship behavior of students (66.64 ± 7.73) was desirable. Between educational citizenship behavior and age ($P = 0.001$) a significant positive correlation was observed. In addition, between educational citizenship behavior and gender ($P = 0.001$), as well as marital status ($P = 0.001$) there were significant positive correlations. However, in educational citizenship behavior with field of study, grade, educational terms and indigenous status, there was no significant relationship.

Conclusions: Higher education requires increased focus on ethics in programs and scientific projects for students. If religious beliefs and educational citizenship behavior get combined together, it may strengthen the staff training in future.

Keywords: Educational Citizenship Behavior; Student; Nursing